

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI: SAMARADORLIK VA MUAMMOLAR.

Jo‘rayev Rasuljon Eshmo‘min o‘g‘li

Termiz davlat univrsiteti yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurash sohasida shakllantirilgan huquqiy mexanizmlarning mazmun-mohiyati, amaliy samaradorligi hamda mavjud muammolari yoritilgan. So‘nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurashish borasida amalga oshirilgan huquqiy islohotlar, xususan, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonunning qabul qilinishi, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi va boshqa institutlarning faoliyati tahlil qilinadi. Maqolada korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro standartlariga muvofiqlik, institutsional va normativ-huquqiy muhit, hamda amaliyotdagi kamchiliklar chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini oshirishga doir takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: Korrupsiya, huquqiy mexanizmlar, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi, institutsional islohotlar, qonunchilik, sud-huquq tizimi, xalqaro standartlar, profilaktika, javobgarlik, davlat xizmati, korrupsiyaning oldini olish, samaradorlik.

Kirish

Bugungi kunda korrupsiya global muammo sifatida nafaqat rivojlanayotgan davlatlar, balki taraqqiy topgan jamiyatlar uchun ham jiddiy xavf omiliga aylanib bormoqda. O‘zbekiston Respublikasi ham korrupsiyaning davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va ijtimoiy sohalardagi salbiy ta‘sirini chuqur anglagan holda, ushbu illatga qarshi tizimli va kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirishga kirishgan.

Ayniqsa, 2017-yildan boshlab davlat boshqaruvi va sud-huquq sohasidagi keng ko‘lamli islohotlar korrupsiyaga qarshi kurashni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgiladi.

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha qabul qilingan huquqiy mexanizmlarning mazmuni, amaliyotdagi qo‘llanishi, samaradorligi va mavjud tizimli muammolari tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajriba bilan taqqoslov asosida ushbu sohadagi islohotlarni takomillashtirish bo‘yicha takliflar keltiriladi.

Asosiy qism

1. **Korrupsiyaga qarshi kurashning normativ-huquqiy asoslari**

O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari bir nechta muhim hujjatlar bilan belgilanadi. 2017-yilda qabul qilingan

“Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonun ushbu sohadagi asosiy normativ-huquqiy hujjat bo‘lib, unda korrupsiya tushunchasi, asosiy prinsiplari, subyektlari va kurash mexanizmlari belgilab berilgan.

Bundan tashqari, **“Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”**, **“Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”**, **“Ochiq ma‘lumotlar to‘g‘risida”**, **“Davlat xaridlari to‘g‘risida”**gi qonunlar ham korrupsiyaning oldini olishda muhim huquqiy asos vazifasini bajaradi. Shuningdek, **Jinoyat kodeksi** va **Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksda** korrupsiyaviy huquqbuzarliklar uchun javobgarlik

choralarining belgilanishi ushbu muammoga qarshi kurashda muhim o‘rin tutadi.

2. **Institutsional mexanizmlar va ularning samaradorligi**

O‘zbekiston korrupsiyaga qarshi kurashda alohida institutsional tuzilmalarga ham e‘tibor qaratgan. 2020-yilda **Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi** tashkil etildi.

Agentlik korrupsiyaga qarshi siyosatni shakllantirish va amalga oshirishda muvofiqlashtiruvchi organ bo‘lib xizmat qiladi. Agentlik davlat organlari faoliyatining ochiqligi, manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish, korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash va monitoring qilish, qonunchilik takomillashtirish bo‘yicha tahliliy faoliyat olib boradi.

Bundan tashqari, **Prokuratura organlari**, **Ichki ishlar tizimi**, **Davlat xavfsizlik xizmati**, **Davlat moliyaviy nazorati organlari** va **Hisob palatasi** ham bevosita yoki bilvosita korrupsiyaga qarshi kurashda ishtirok etuvchi subyektlardir.

Shu bilan birga, fuqarolik jamiyati institutlari — nodavlat notijorat tashkilotlar, OAV va blogerlarning ham bu boradagi faolligi oshmoqda. 2021-yilda ilk bor **Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha milliy indeks** joriy etilib, davlat idoralarining ochiqlik darajasi baholanmoqda.

3. **Amaliy muammolar va ularni hal etish yo‘llari**

Huquqiy va institutsional mexanizmlarning mavjudligiga qaramasdan, korrupsiyaga qarshi kurashishda hali yechimini topmagan muammolar saqlanib qolmoqda:

Qonunlar va amaliyot o‘rtasidagi tafovut — qabul qilingan qonunlar ba‘zan amaliyotda to‘liq ishlamaydi yoki ijrosi susayadi.

Kadrlar tanlovi va tayyorlashdagi kamchiliklar — davlat xizmatiga kadrlar tanlovining ochiq va shaffof bo‘lmasligi korrupsiyaviy xavflarni kuchaytiradi.

Javobgarlik mexanizmlarining sustligi — ayrim hollarda korrupsiyaviy jinoyatlar uchun jazo choralarining yengilligi yoki qo‘llanilmasligi jazosizlik muhitini kuchaytiradi.

Davlat xaridlari va qurilish sohasidagi noaniqliklar — bu sohalar korrupsiyaga eng moyil yo‘nalishlar bo‘lib qolmoqda.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari surilishi mumkin: Qonunchilikni xalqaro konvensiyalarga mos ravishda takomillashtirish. Davlat xizmatiga ochiq tanlov tizimini kuchaytirish.

Korrupsiya bilan bog‘liq jinoyatlar uchun qat‘iyroq javobgarlik choralari belgilash. Korrupsiyaning profilaktikasi bo‘yicha ta‘lim va targ‘ibotni kuchaytirish. OAV va fuqarolik jamiyatining monitoring huquqini kengaytirish.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida sezilarli yutuqlarga erishgan bo‘lsa-da, bu jarayon hali yakuniga yetmagan. Huquqiy asoslarning mavjudligi, yangi institutlarning tashkil etilishi va xalqaro tajribadan foydalanish bu borada ijobiy natijalar berayotgan bo‘lsa-da, ularning samaradorligini ta‘minlash uchun amaliy mexanizmlarni mustahkamlash, javobgarlik tizimini qat‘iylashtirish va profilaktik chora-tadbirlarni kengaytirish zarur. Bu esa, o‘z navbatida, korrupsiyasiz jamiyat sari dadil qadamlar qo‘yish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 2023.
2. “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, 2017-yil 3-yanvar.
3. “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi Qonun. – Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi, 2022-yil.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligini tashkil etish to‘g‘risida”gi PF-6013-son Farmoni.
5. Karimov I.A. “Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
6. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi hisobotlari. – 2021–2023 yillar.
7. United Nations Convention against Corruption (UNCAC), 2003.
8. Transparency International. **Corruption Perceptions Index 2023.**

www.transparency.org

9. Rafiqov S. “Korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asoslari”. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2022.
10. Normurodov Sh., Xamidova D. “O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi siyosat: institutsional yondashuv”. – *Yuridik fanlar jurnali*, 2023, №2.